

વીર સંવત ૨૪૮૨, ફાગણ સુદ ૧૧, ગુરુવાર
તા. ૦૩-૩-૧૯૬૬, ઢાળ-૫, શ્લોક-૫, ૬, ૭. પ્રવચન નંબર-૪૧

‘દૌલતરામજી’ કૃત પાંચવીં ઢાલ હે ના ? સંસાર ભાવના. દો ભાવના (પૂરી હુઈ). (કૌન-સી) ? અનિત્ય ઔર અશરણ. આત્મા કે અલાવા સબ પદાર્થ અનિત્ય હૈં, ક્ષણિક કહૈં, નાશવાન હૈં. અપના સ્વરૂપ નિત્ય ધ્રુવ ચિદાનંદ સ્વરૂપ હૈ. ઐસી અંતર મેં સ્વભાવ સન્મુખ ધ્રુવ નિત્ય કી દષ્ટિ કરકે, પરવસ્તુ કી અનિત્યતા કી ભાવના મેં વૈરાગ્ય કરના ચાહિયે. સમજ મેં આયા ?

દૂસરી અશરણ (ભાવના). અપને આત્મા કો જગત મેં કોઈ શરણ નહીં. શરીર, વિકલ્પ આદિ, રાગાદિ કોઈ શરણ નહીં, તો બાહ્ય પદાર્થ તો શરણ હૈ હી નહીં. શરણ તો અંતર મેં આનંદ શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ, ઉસકા જ્ઞાન કરકે, ઉસકા આશ્રય કરના વહી આત્મા કો શરણ હૈ. સમજ મેં આયા ? દૂસરા કોઈ જગત મેં શરણ હૈ નહીં.

સંસાર ભાવના. ભાવાર્થ :- ‘જીવ કી અશુદ્ધ પર્યાય વહ સંસાર હૈ.’ અપની પર્યાય મેં-અવસ્થા મેં મિથ્યા રાગ-દ્વેષ વિકલ્પ વિકાર જો ઉઠતે હૈં, વહ વિકાર દશા હી સંસાર હૈ. ઉસકી વિચારણ કરકે અપના સ્વરૂપ, સંસાર દશા વિકાર સે, નિર્વિકાર અપના નિજ સ્વરૂપ આનંદ ભિન્ન હૈ, ઐસા અંતર્મુખ હોકર એકાગ્રતા કરના વહ સંસાર ભાવના કા તાત્પર્ય હૈ. સમજ મેં આયા ?

‘અજ્ઞાન કે કારણ જીવ ચાર ગતિ મેં દુઃખ ભોગતા હૈ...’ અ..હો...! અપની કીમત, અપની નિજ ચીજ કી કીમત કિયે બિના.. સમજ મેં આયા ? અપની ચીજ કયા હૈ નિધિ ? ચૈતન્ય આનંદકંદ અપના સ્વરૂપ કી અધિકતા, વિકાર ઔર પર સે ભિન્ન (હૈ), ઉસકી કીમત કિયે બિના ચૌરાસી મેં (રખડ રહા હૈ). અપના સ્વરૂપ કા ભાન, નિધિ હૈ ઉસકા ભાન કે અભાવ સે ચાર ગતિ મેં રખડતા હૈ. સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- કર્મ કે કારણ...

ઉત્તર :- કર્મ કે કારણ સે નહીં. અભી કહતે થે, અંદર પીછે આતા થા. કર્મ કે કારણ સે નહીં. વહ કહા ના ? અપના શુદ્ધ આનંદ નિજ જાત ભગવાનઆત્મા, જિસમેં અંતર મેં તો શાંતિ, જ્ઞાન, આનંદ, શ્રદ્ધા ઔર અનંત અનંત પ્રભુતા અંતર મેં પડી હૈ (ઉસમેં) એકાગ્ર હોકર ઉછાલના-નિકાલના ચાહિયે. સમજ મેં આયા ? અપને મેં અનંત જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ, પ્રભુતા આત્મપદાર્થ મેં પડી હૈ. ઉસકે સન્મુખ હોકર અંતર મેં જો શક્તિ પડી હૈ ઉસકો વર્તમાન મેં પ્રગટ કરના. વહ નહીં પ્રગટ કરતે હેં તો સ્વરૂપ કે અજ્ઞાન કે કારણ વિકાર પ્રગટ કરતા હૈ. બસ ! અપના હી કારણ હૈ, દૂસરા કોઈ કારણ હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! લેકિન આત્મા ક્યા હૈ ઉસકી ખબર નહીં. આત્મા યાની કુછ નહીં. યહાં કહતે હેં કિ, આત્મા યાની સર્વસ્વ પરમાત્મા. સમજ મેં આયા ?

જિસમેં અનંત અનંત સિદ્ધપદ પડા હૈ. સમજ મેં આયા ? કિસમેં ? આત્મા મેં. અનંત.. અનંત.. અનંત સિદ્ધપદ જિસમેં પડા હૈ ઐસા આત્મા (હૈ). સંસાર કે સામને યહ બાત ચલતી હૈ. યહ સંસાર ભાવના હૈ ના ? ઐસા અપના અનંત અનંત સિદ્ધસ્વરૂપ ભગવાન, એક સિદ્ધ નહીં, ઐસી અનંત પર્યાય. પર્યાય કી બાત હૈ ના ? અનંતી સિદ્ધ કી પર્યાય, અનંત નિર્મલ પર્યાય, ઐસે અનંત સિદ્ધ જિસકી ખાની મેં (હેં). અમૂલ્ય નિધિ ભગવાનઆત્મા કી કીમત કિયે બિના પર કી કીમત કી તો અપના અજ્ઞાન હુઆ. સમજ મેં આયા ? ઇસ અજ્ઞાન કે કારણ સંસાર ગતિ મેં દુઃખ ભોગતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ઓ..હો..હો...! ચાર ગતિ કા દુઃખ સુના હો, વિચાર કિયા હો તો માલૂમ પડે. સમજ મેં આયા ? ઉસ દુઃખ કી દશા, અપના શુદ્ધ આનંદ સ્વરૂપ કે અજ્ઞાન કે કારણ ચોરાસી (મેં રખડતા હૈ). યહાં તો ચાર ગતિ લી હૈ ના ? માત્ર નરકગતિ ઐસા નહીં. સમજ મેં આયા ? ઓ..હો...! નરક કા દુઃખ સપને મેં આવે તો માલૂમ પડે કિ, કિતની પીડા હૈ. સમજ મેં આયા ?

કહતે હેં, ઐસા દુઃખ ભગવાનઆત્મા અપની કીમત અથવા અપના જ્ઞાન અથવા અપના અધિક બડખન ક્યા હૈ, અપના બડખન ક્યા હૈ, માલૂમ નહીં. દૂસરે કો અધિકતા દે દેતા હૈ. પુણ્ય કો, વિકલ્પ કો, રાગ કો, પાપ કો, નિમિત્ત કો, સંયોગ કો (અધિકતા દેતા હૈ). બડખન સમજતે હો ? અધિકપના દે દેતે હેં. અપના સ્વભાવ

પરમાનંદ, ઉસકો છોડકર દૂસરે કો અધિક મહત્તા આશ્ચર્યકારી માન લેતા હૈ. અપની ચીજ કે અલાવા પર કો આશ્ચર્યકારી, વિસ્મય દષ્ટિ સે દેખતા હૈ. પર કો વિસ્મય દષ્ટિ સે દેખતા હૈ. અપના સ્વરૂપ વિસ્મય દષ્ટિ સે દેખના ચાહિયે. સમજ મેં આયા ? વિસ્મય તો સમજતે હો ના ? આશ્ચર્ય દષ્ટિ સે.. ઓ..હો..! ઓ..હો..! ઓ..હો..હો..! ક્યા હૈ ? શરીર સુંદર હો, કીર્તિ ઠીક હો તો ઓ..હો..! ઓ..હો..! (કરે). લેકિન ક્યા હૈ ઓ..હો..! ? અજ્ઞાની અપના આશ્ચર્યકારી સ્વભાવ, અદ્ભુત સ્વભાવ, અદ્ભુતાત અદ્ભુત સ્વભાવ કો આશ્ચર્યકારી દષ્ટિ સે નહીં દેખતા ઔર અપને અલાવા વિકાર, પરપદાર્થ કો આશ્ચર્યદષ્ટિ સે, વિસ્મય દષ્ટિ સે, પ્રકૃત્વિત હોને કે દષ્ટિ સે (દેખતા હૈ). ઓ..હો..! પર મેં તો બહુત મજા હૈ. ઐસે અજ્ઞાનભાવ સે ભાવ કરતે હેં ઔર ચાર ગતિ સ્વર્ગ હો યા નર્ક હો, ચાર ગતિ મેં દુઃખ ભોગતા હૈ.

‘(દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભવ તથા ભાવ) પરાવર્તન કરતા રહતા હૈ...’ દેખો ! અનંત પરપદાર્થ કા સંયોગ, અસંખ્ય ક્ષેત્ર મેં અનંત બાર, અનંત કાલ, અનંત ભવ ઔર અનંત ભાવ. જો અધ્યવસાય શુભાશુભ અસંખ્ય પ્રકાર કે હેં, શુભ ઔર અશુભ, યે શુભ ઔર અશુભભાવ અસંખ્ય પ્રકાર કે (હેં), ઉન એક-એક પ્રકાર મેં અનંત બાર પરિભ્રમણ ક્રિયા હૈ. સમજ મેં આયા ? અપને ચૈતન્ય સ્વરૂપ કી વિસ્મય, અદ્ભુત દષ્ટિ ક્રિયે બિના પરપદાર્થ કો અદ્ભુત, આશ્ચર્ય, વિસ્મય દષ્ટિ સે દેખને સે અપના જ્ઞાન ખોયા, ખો ગયા. વહ રહ ગયા. યે ચીજ, યે ચીજ, યે ચીજ (હૈ). ઇસ ચીજ મેં શુભભાવ ઇતની બાર ક્રિયે, અશુભભાવ કી બાત તો કહી. અશુભ અનંતબાર ક્રિયા, અશુભ કે અસંખ્ય પ્રકાર. હિંસા, જૂઠ, ક્રોધ, માન કે અસંખ્ય પ્રકાર. એક-એક પ્રકાર અનંત બાર ક્રિયે. ઔર દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ કા શુભભાવ કે ભી અસંખ્ય પ્રકાર. યહ એક-એક પ્રકાર ભી અનંત બાર ક્રિયે. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...!

ભગવાન અનંત આનંદ કા કંદ કી અંતર વિસ્મય, આશ્ચર્ય દષ્ટિ કરકે અંતર કો ખોલના ચાહિયે. શક્તિ કા ભંડાર એકત્વ કૂચી સે ખોલકર, ઉસે નહીં ખોલકર અજ્ઞાન સે વિકાર કો ખોલા-પ્રગટ ક્રિયા. ભૈયા ! આહા..હા...! કહતે હેં કિ, ઐસા કોઈ ભાવ નહીં, બંધન કા કારણ (જો નહીં ક્રિયા હો). તીર્થંકર ગોત્ર કા ભાવ આદિ

દૂસરી (ચીજ હે). નોંવી ત્રૈવેયક અનંતબાર ગયા. શુક્લલેશ્યા, એક બાર નહીં પરંતુ અનંત બાર એસી શુક્લ લેશ્યા હુઈ હે. સમજ મેં આયા ? ભૈયા ! શુક્લલેશ્યા, હાં ! શુક્લ ધ્યાન નહીં. શુક્લ ધ્યાન દૂસરી ચીજ હે. વહ મોક્ષમાર્ગ મેં હોતી હે. શુક્લ લેશ્યા તો બંધમાર્ગ મેં અનંતબાર હો ગઈ. આહા..હા...! અરે...! સમજ મેં આયા ?

‘કિન્તુ કભી શાંતિ પ્રાપ્ત નહીં કરતા;...’ મિથ્યાભાવ, અશરણભાવ, સંસારભાવ કો શાંત કરને કા ઉપાય અપને જ્ઞાતા સ્વભાવ કી જ્ઞાનદૃષ્ટિ, જ્ઞાનદૃષ્ટિ (કરની વહ) ઉસકો શાંત કરને કા ઉપાય હે. સમજ મેં આયા ? વહ કભી ક્રિયા નહીં. અંતર મેં શાંતિ.. શાંતિ.. શાંતિ.. શાંતિ.. એક અંશ ભી શાંતિ નિકાલે તો અનાદિ કી શુભાશુભ જવાલા સે રખડતા હે ઉસે જલા દે. સમજ મેં આયા ? પરંતુ એસા કભી અનંતકાલ મેં અપની ચીજ કી કીમત ક્રિયે બિના રખડતા હે.

‘ઇસલિયે વાસ્તવ મેં સંસારભાવ સર્વપ્રકાર સે સારરહિત હે,...’ સંસારભાવ સર્વ પ્રકાર સે સારરહિત હે. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? ‘ઉસમેં ક્રિયિત્માત્ર સુખ નહીં હે;...’ ઓ..હો...! ‘ક્યોંકિ જિસપ્રકાર સુખ કી કલ્પના કી જાતી હે વૈસા સુખ કા સ્વરૂપ નહીં હે...’ સુખ કી કલ્પના ક્યા ? યે પુણ્ય મેં, પાપ મેં, ફલ મેં, શરીર મેં, સ્ત્રી મેં સુખ કી કલ્પના કરતા હે તો સુખ કા સ્વરૂપ એસા હે હી નહીં. ઓ..હો..હો...! સમજ મેં નહીં આયા ?

ઇસ શરીર મેં સુખ હે, પૈસે મેં સુખ હે, સ્ત્રી મેં સુખ હે, કીર્તિ મેં સુખ હે, મકાન મેં સુખ હે, કપડે ઠીક પહને સે, સુગંધ લગાને સે, ઉસમેં સુખ હે એસી કલ્પના કરતા હે, વાસ્તવ મેં વહ સુખ કા સ્વરૂપ હે હી નહીં, વહ તો દુઃખ કા સ્વરૂપ હે. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- .. એવું બને છે ને ?

ઉત્તર :- ક્યા બનતા હે ? ધૂલ મેં બનતા હે. ભાઈ ! રોજ બનતા હે. ઉસમેં કલ્પના કી. હોલી જલતી હે. રાગ ઔર દ્વેષ, રાગ ઔર દ્વેષ. ઓ..હો..હો...! સમજ મેં આયા ? બહુત સાલ પહલે સપને મેં એક સ્ત્રી કો નરક મેં દેખી થી. પરસોં એક સ્ત્રી કો સપને મેં નરક મેં દેખી. વહ દેખે તો માલૂમ પડે ક્યા ચીજ હે !

સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! પીડા.. કહાં સે કહાં આઈ ? ઐસી ચીજ દેખી. સ્ત્રી, નગ્ન, વહાં તો નગ્ન હૈ ના. નારકી મેં કુછ નહીં. દુઃખ.. દુઃખ.. દુઃખ... દુઃખ.. ફિર ક્યા હુઆ ? કોઈ કહે ઐસા હુઆ. ઉસમેં સે યાદ આયા. એક આદમી પાની કા બડા ઘડા ભરકર લાયા (ઔર) ઉસપર ડાલા. સમજ મેં આયા ? મૈને તો ઉસે અંદર મેં લિયા.

અનાદિ અજ્ઞાની વિકાર સે જલા હુઆ જલતા હૈ. બહુત વર્ષ પહલે એક સ્ત્રી આવી થી. કૌન થી વહ લક્ષ્ય મેં આ ગઈ થી. યહ કૌન વહ ખ્યાલ મેં નહીં આયા, વહ કૌન થી વહ ખ્યાલ મેં આવી થી. દુઃખ દેખો તો દેખા નહીં જાયે. પહલે તો પૂડે જૈસા દેખા, ભાઈ ! જૈસે મધપુડા હોતા હૈ ના ? મધપુડા. ઐસે.. ઐસે.. હોતા થા. યે ક્યા ? ઉસમેં સ્ત્રી કા મુખ અને શરીર કા સ્ત્રી. ઔર પીડા.. પીડા.. પીડા.. ઐસે દેખે.. અરે...! યે ક્યા ? સમજ મેં આયા ? બાપુ ! અનંતબાર ઐસે ભવ ક્રિયે હૈં. સમજ મેં આયા ? પરસોં રાત કો (દેખા). સમજ મેં આયા ? યહાં કહતે હૈં, યહાં કુછ નરક કા ચલતા હોગા ના ? ભાવના, વિચારણા અંદર સે (ચલતી હોગી). ગતિ કા ખ્યાલ આ ગયા. ઓ..હો...! ઉસકો બુઝાને કા એક ઉપાય શાંતિ હૈ, દૂસરા કોઈ ઉપાય હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ? ક્યા લિખા હૈ ? દેખો !

‘ક્યોંકિ જિસપ્રકાર સુખ કી કલ્પના કી જાતી હે...’ લક્ષુ મેં સુખ હૈ, સ્ત્રી મેં સુખ હૈ, ઇજજત મેં સુખ હૈ, ઐસે બૈઠું તો સુખ, ઐસે દેખું તો સુખ હૈ. યે કલ્પના જિસને કી હૈ વૈસા સુખ કા સ્વરૂપ હૈ નહીં. બરાબર હૈ ? ભાઈ !

મુમુક્ષુ :- ... ભાઈ વાત તો ઠીક લાગે છે, પણ...

ઉત્તર :- યહાં દૂસરી બાત કહતે હૈં ઔર તુમહારે અંદર ખટકતી હૈ દૂસરી. યહાં તો કહતે હૈં, જિસમેં કલ્પના કરતે હૈં વહ સુખ કા સ્વરૂપ હૈ નહીં. ઇતની બાત હૈ. દુઃખ બાદ મેં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! અરે...!

યહાં તો કહતે હૈં, ‘કિન્તુ વહ પરદ્રવ્ય કે આલંબનરૂપ મલિનભાવ હોને સે આકુલતા ઉત્પન્ન કરનેવાલા ભાવ હૈ.’ સંસાર હૈ ના ? સંસરણ. જિતની વિકલ્પ કી શુભ-અશુભ જાલ સબ દુઃખમય હૈ, સંસાર હૈ. ભગવાનઆત્મા.. દેખો ! વહ કહતે હૈં. ‘નિજ આત્મા હી સુખમય હૈ,...’ અબ યહાં લેના. ભગવાનઆત્મા ઓ..હો...!

નિજ આત્મા આનંદમય, જેમાં આનંદ પડા છે. યહ સંસાર તો જહાં કલ્પના કરતા હે વહાં-વહાં સબ દુઃખરૂપ હે. કલ્પના જહાં-જહાં કરતા હે તહાં-તહાં વહ સબ દુઃખરૂપ હે. આપ કહતે હો વૈસા નહીં હે. આપ તો દૂસરે પ્રકાર સે કહતે હો, આપ કી બાત અલગ હે, યહ બાત અલગ હે. યહાં તો પર મેં કલ્પના કરતા હે કિ, યહાં સુખ હે, શરીર મેં એસા હે, એસા હે, એસા હે. યહ કલ્પના દુઃખરૂપ હે. પૈર નહીં ચલતા હે ઇસલિયે દુઃખરૂપ હે, એસે નહીં. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! માપ મેં ફર્ક હે. ગજ મેં ફર્ક હે.

યહાં તો કહતે હેં, અપના શુદ્ધ આનંદસ્વરૂપ કા લક્ષ્ય છોડકર, જહાં-જહાં સુખ કી કલ્પના (કરતા હે), કોઈ ભી ચીજ મેં આબરુ મેં, કીર્તિ મેં, શરીર મેં, સ્ત્રી મેં, કુટુંબ મેં, વ્યાપાર મેં, ધંધે મેં, અમલદાર મેં, સોને મેં.. સમજ મેં આયા ? જહાં-જહાં સુખ કી કલ્પના કરતા હે વહ સુખ કા સ્વરૂપ હે નહીં અર્થાત્ વહ દુઃખ કા સ્વરૂપ હે. યહ શરીર ચલતા નહીં ઇસલિયે દુઃખ હે, એસી બાત યહાં નહીં હે. યહાં તો કહતે હેં કિ, જહાં-જહાં.. સમજ મેં આયા ? આહા..હા..!

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- ધૂલ મેં ભી સુખી નહીં હે. કૌન કહતા હે ?

મુમુક્ષુ :- .. સુખી હે ના ?

ઉત્તર :- ના, કૌન કહતા હે સુખી હે ? જિતની કલ્પના કરતે હેં સબ દુઃખી હેં. કલ્પના કરતા હે કિ, યહાં.. યહાં.. (સુખ હે), વહ દુઃખી હે. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ?

યહાં તો ક્યા કહા ? ‘જિસપ્રકાર કલ્પના કી જાતી હે વૈસા સુખ કા સ્વરૂપ નહીં હે..’ સુખ કા સ્વરૂપ એસા માને કિ, એસા ઠીક હે, એસા ઠીક હે. લડકા ઠીક હે, પૈસા ઠીક હે, કમાતે ઠીક હે, કીર્તિ ઠીક હે, શરીર સુંદર હે, નિરોગતા હે, હજમ હોતા હે, અચ્છા હજમ હોતા હે, એસી કલ્પના જહાં-જહાં કરે તહાં-તહાં વહ સુખ કી સ્થિતિ હે હી નહીં, વહ સુખ કા સ્વરૂપ હે નહીં. વહ તો દુઃખ કા સ્વરૂપ હે. ભૈયા ! સમજ મેં આતા હે ? કલ્પનામાત્ર કરતા હે. આહા..હા..! પાંચ હજાર મિલે,

કરો લાપસી. લાપસી કો ક્યા કહતે હૈં ? કલ્પના કરતા હૈ કિ, મુજે સુખ હૈ. વહ સુખ કા સ્વરૂપ હૈ હી નહીં. સમજ મેં આયા ?

એક હી પુત્ર હો, પચીસ સાલ કા જવાન હો, ૬૫ સાલ કી (ખુદ કી) ઉમ્મર હો, પચાસ લાખ કી પુંજી હો, દો લાખ ખર્ચ કરને કી કલ્પના કરતા હૈ. ઓ..હો..! આહા..હા..! યહ અંતિમ અવસર હૈ, ભાઈ ! એસા થોડી બાર-બાર આતા હૈ. મૂઢ હૈ. તેરી કલ્પના સુખરૂપ માનતા હૈ, વહ સુખરૂપ હૈ હી નહીં. આહા..હા..! ભગવાનઆત્મા ઉસક કલ્પના સે પાર હૈ. સમજ મેં આયા ? એસે અપને આત્મા કી દષ્ટિ કરના, ઉસમેં આનંદ ઔર સુખ હૈ, બાહર મેં સુખ હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘દૌલતરામજી’ ‘છહ ઢાલા’ મેં એસા કહતે હૈં. ‘છહ ઢાલા’ ચલતી હૈ. સમજ મેં આયા ? યહ આત્મા હી સુખમય હૈ. યહ આત્મા અંદર પડા હૈ ના આત્મા ? વહી આનંદમય હૈ, આનંદમય હૈ. સુખમય, સુખવાલા નહીં, સુખમય હી હૈ. કેસે બેઠે ? યહ ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદમય હૈ. જૈસે શક્કર મીઠેપનમય હૈ. એસે ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદમય હૈ. ઉસકે અલાવા જિતની કલ્પના કરના વહ સબ દુઃખરૂપ હૈ, સુખ કી કલ્પના માન રખી હૈ. સમજ મેં આયા ? સ્વર્ગ મેં ભી અનુકૂલતા હૈ, ઇન્દ્રાણી કી અનુકૂલતા (હૈ), ઇજજત કી અનુકૂલતા (હૈ). સમજ મેં આયા ? દેવ જહાં ઉત્પન્ન હોતા હૈ, વિચાર કરે કિ, દેવ ક્યોં નહીં આતે ? લેકિન દેવ વહાં ઘડી-દો ઘડી વિચાર કરે ઉતને મેં પચાસ-સૌ સાલ ચલે જાયે. એ..ઇ..! ભાઈ ! સમજ મેં આયા ? (એક મુમુક્ષુ) સ્વર્ગ મેં ગયે. પુણ્ય ઇતને હોતે હૈં, ઉસકે ફલ મેં જહાં દેખે વહાં (અનુકૂલતા દિખતી હૈ), વહ વિચાર કરતે-કરતે એક ઘડી આયે ઉતને મેં યહાં કે પચાસ-સૌ સાલ ચલે જાયે. ઉતને સમય તક યહાં આદમી રહે નહીં. સુખ કા વિચાર હૈ ના ? સુખ કી ઘડી બહુત થોડે કાલ દિખતી હૈ. ઔર દુઃખ કા કાલ બડી રાત દિખતી હૈ. રાત તો થોડી હૈ, લેકિન બહુત દુઃખ હો તો (બોલે) આજ તો રાત બડી હો ગઈ. રાત બડી નહીં હૈ, તેરા દુઃખ હૈ ઉસ કારણ સે લગતી હૈ. વહાં અનુકૂલતા ઇતની દેખે, થોડા-થોડા વિચાર કરે તો (કાલ) ચલા જાયે. યહાં પૂર્વ કા સંબંધ હો વહ પૂરો હો જાયે.

ભગવાનઆત્મા.. વહ કલ્પના કરતા હૈ, હાં ! કિ, ઇસમેં સુખ હૈ. દેવ મેં સુખ

હૈ, ઐસી કલ્પના કરતા હૈ. સુખ કા સ્વરૂપ ઐસા હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ? પાંચ-પચીસ લાખ મેં સુખ હૈ, શરીર મેં સુખ હૈ, ઇજજત મેં સુખ હૈ, વહ કલ્પના કરતા હૈ. વહ સુખ કા સ્વરૂપ હૈ હી નહીં. વહ તો દુઃખ કી વ્યાખ્યા હૈ. સુખ તો અપને આત્મા મેં અતીન્દ્રિય આનંદ પડા હૈ, ઉસકી અંતર દષ્ટિ કરને સે સુખ કી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. બાહર સે કભી તીનકાલ મેં સુખ કી પ્રાપ્તિ હોતી નહીં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા....!

‘ઉસકે ધ્રુવસ્વભાવ મેં સંસાર હૈ હી નહીં...’ દેખો ! કયા કહતે હૈં ? ભગવાનઆત્મા ધ્રુવ.. ધ્રુવ.. નિત્ય.. નિત્ય, ઉસકે નિત્ય સ્વભાવ મેં તો સંસાર કી ગંધ નહીં. પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ અથવા કલ્પના ઉસમેં હૈ હી નહીં. અપના ધ્રુવ સ્વભાવ, નિત્ય સ્વભાવ, અનાદિઅનંત સ્વભાવ, એકરૂપ સ્વભાવ, વસ્તુ.. વસ્તુ કા ધ્રુવ સ્વભાવ, ઉસમેં સંસાર કી કલ્પના કી ગંધ નહીં. પરમપવિત્ર ધામ ભગવાનઆત્મા હૈ. સંસાર કી કલ્પના ઉસકી અવસ્થા-પર્યાય મેં કરતા હૈ. યે સબ દુઃખમય કલ્પના હૈં. સમજ મેં આયા ? સ્વર્ગ હો, નરક હો...

મુમુક્ષુ :- ... પણ કલ્પના જાતી નથી એનું શું ?

ઉત્તર :- લેકિન કરતા હૈ કૌન ? જો કરે વહ છોડે. છોડે કૌન ? છોડે સમજતે હૈં ? છોડ દેતે હૈં. હાથ મેં પકડા હો ઉસે છોડે. રાત-દિન કલ્પના, કલ્પના, કલ્પના, કલ્પના (કરતા હૈ). ઐસા.. ઐસા.. ઐસા.. જૈસે વહ પૂછી હોતી હૈ ના પૂછી ? એક કે બાદ એક ચલતી રહતી હૈ. વૈસે અજ્ઞાની આત્મા આનંદ કે ભાન બિના પ્રભુ આત્મા ધ્રુવ સ્વભાવ મેં અંદર અતીન્દ્રિય આનંદ પડા હૈ. ઐસે અતીન્દ્રિય આનંદ કી દષ્ટિ બિના અનંત કલ્પના કિયે જાતા હૈ. મૂઢ (હૈ). સ્વર્ગ હો યા નર્ક હો, સેઠ હો યા રંક હો, સબ કલ્પના મેં દુઃખી હો રહા હૈ.

મુમુક્ષુ :- .. કલ્પના ચાલી નહીં જાય ?

ઉત્તર :- અપને આપી હી ચલી જાયેગી ? કરે બિના મિલ જાયે ? છોડે બિના ચલી જાયે ? સમજ મેં આયા ? કરતા તો વહ હૈ. જૈસે ધ્રુવ આત્મા હૈ, વૈસે ધ્રુવરૂપ સે હમેશા પર્યાય મેં કરતા હી રહતા હૈ. કરના.. કરના.. કરના.. કરના.. કરના.. વિકાર.. વિકાર.. વિકાર.. વિકાર.. વિકાર.. શુભભાવ હો યા અશુભભાવ, દોનોં વિકાર

હેં. દોનોં કા ફલ પુણ્ય-પાપ બંધ હૈ, દોનોં કા ફલ સંયોગ હૈ. ઉસમેં કહીં સુખ હૈ નહીં. ભગવાન પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, જિનકો એક સમય મેં ત્રિકાલ જ્ઞાન થા, પરમેશ્વર ને જૈસા કહા વૈસા યહાં કહને મેં આતા હૈ.

‘ઐસા સ્વોન્મુખતાપૂર્વક ચિંતવન કરકે...’ ભગવાનઆત્મા વિકાર કી કલ્પના સે પાર ભિન્ન હૈ, ઐસા અંતર સ્વરૂપ સન્મુખ દષ્ટિ કરકે અપને સ્વભાવ કી ભાવના કરની. ‘સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ વીતરાગતા મેં વૃદ્ધિ કરતા હૈ...’ તો અંદર મેં શાંતિ વૃદ્ધિ કરતા હૈ. વીતરાગતા કા અર્થ શાંતિ. વહ અશાંતિ (હૈ), બાહર કી કલ્પના માત્ર અશાંતિ (હૈ). ઔર અંતર સ્વભાવ મેં એકાગ્ર હોકર અપને શુદ્ધ ચૈતન્ય કી એકાગ્રતા કરતે હેં તો ઉસમેં સે શાંતિ કી વૃદ્ધિ હોતી હૈ ઔર અશાંતિ કા નાશ હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ‘યહ સંસાર ભાવના હૈ.’

૪-એકત્વ ભાવના

શુભ-અશુભ કરમ ફલ જેતે, ભોગૈ જિય એક હિ તે તે;
સુત-દોરા હોય ન સીરી, સબ સ્વારથકે હેં ભીરી. ૬.

અન્વયાર્થ :- (જેતે) જેટલા (શુભ કરમ ફલ) શુભ-કર્મનાં ફળ અને (અશુભ કરમ ફલ) અશુભકર્મનાં ફળ છે (તે તે) તે બધાં (જિય) આ જીવ (એક હિ) એકલો જ (ભોગૈ) ભોગવે છે, (સુત) પુત્ર (દારા) સ્ત્રી (સીરી) સાથીદાર (ન હોય) થતાં નથી, (સબ) આ બધાં (સ્વારથકે) પોતાની મતલબના (ભીરી) સગાં (હેં) છે.

ભાવાર્થ :- જીવને સદાય પોતાથી પોતાનું એકત્વ અને પરથી વિભક્તપણું છે, તેથી પોતે જ પોતાનું હિત અથવા અહિત કરી શકે છે, પરનું કાંઈ કરી શકતો નથી. માટે જીવ જે કાંઈ શુભ કે અશુભ ભાવ કરે છે તેનું ફળ-(આકુળતા) પોતે જ એકલો ભોગવે છે. તેમાં કોઈ અન્ય-સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર વગેરે ભાગીદાર થઈ શકતાં નથી, કેમકે તે બધાં પર પદાર્થ છે અને તે જીવાદિ સર્વ પદાર્થ જીવને જ્ઞેયમાત્ર છે તેથી તેઓ કોઈપણ જીવના ખરેખર સગાં-સંબંધી છે જ નહિ, છતાં અજ્ઞાની તેને પોતાના માની

દુઃખી થાય છે.

સંસારમાં અને મોક્ષમાં આ જીવ એકલો જ છે એમ જાણી સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ નિજ શુદ્ધ આત્મા સાથે જ પોતાનું સદાય એકત્વ માની પોતાની નિશ્ચયપરિણતિ દ્વારા શુદ્ધ એકત્વની વૃદ્ધિ કરે છે તે એકત્વ ભાવના છે.

એકત્વ ભાવના. ચૌથી એકત્વ ભાવના. ગાથા છઠવીં હે ના ?

શુભ-અશુભ કરમ ફલ જેતે, ભોગૈ જિય એક હિ તે તે;

સુત-દોરા હોય ન સીરી, સબ સ્વારથકે હૈં ભીરી. ૬.

યહ તો હિન્દી સાદી ભાષા હૈ, હિન્દી. ‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’ તો બહુતા સાદી હૈ. ગાગર મેં સાગર ભર દિયા હૈ. ગાગર મેં ભર દે, ઐસા ભર દિયા હૈ. ‘દૌલતરામજી’, પહલે કે પંડિત બહુત વિદ્વાન ઔર બહુત યથાર્થ દષ્ટિવાલે થે. સમજ મેં આયા ? ઉસકા અર્થ.

‘જિતને શુભકર્મ કે ફલ ઔર અશુભકર્મ કે ફલ હૈં વે સબ યહ જીવ અકેલા હી ભોગતા હૈ;...’ દેખો ! એકત્વ ભાવના. એકત્વ હૈ ના ? અકેલા ભોગતા હૈ.

કોઈ પૃથક્ પર પ્રાણી ઉસકા દુઃખ ભોગને મેં હિસ્સા લેતે નહીં. કૌન લે ? જૈસા શુભ-અશુભભાવ, કર્મ કરે ઐસા કર્મ, ઐસા સંયોગ મિલે. અકેલા દુઃખ. સ્ત્રી, કુટુંબ સબ ઇકઠે હોં, દેખને કો લોગ ઇકઠે હો જાયે, પરંતુ ક્યા ઉસકે દુઃખ મિટા સકતે હૈં ? દુઃખ તો અપને આનંદ કો ભૂલકર જો વિકાર ઉત્પન્ન ક્રિયા હૈ ઉસમેં શુભાશુભ કર્મ કા ફલ ભોગતા હૈ, અકેલા ભોગતા હૈ. ઉસમેં કિસી

કા સહાર નહીં.

‘પુત્ર, સ્ત્રી સાથ દેનેવાલે નહીં હોતે.’ ક્યા દે ? જન્મ સે એક ક્ષેત્ર મેં રહનેવાલા શરીર, જન્મ સે આત્મા કે સાથ એક ક્ષેત્ર મેં રહનેવાલા શરીર વહ ભી સાથ નહીં દેતા, વહ તો જડ હૈ, મિટ્ટી-ધૂલ હૈ, તો દૂર જો સ્ત્રી, કુટુંબ-પરિવાર હૈ વહ તો ક્ષેત્ર સે દૂર હૈ. તેરે આત્મા કે આનંદ કો ભૂલકર જો દુઃખ ભોગતા હૈ, પૂર્વ કા કર્મ કા ફલ (ભોગતા હૈ) ઉસમેં સાથ હોતે નહીં, સાથ દેતે નહીં. થોડા સાથ દેતે હોંગે કિ નહીં ? ઉસકે લિયે જિતના કમાયા, ઉસકે લિયે કમાયા ના ? પાપ કે લિયે. ઇતના સાથ દેંગે કિ નહીં ? હમારે લિયે ઇતના પાપ કિયા (તો) લાઓ હમ (તુમ્હારે દુઃખ મેં) ભાગ લેતે હેં. પાપ ખુદ ને કિયા, ફલ પાયા ખુદ ને. પર કે કારણ સે ક્યા હૈ ? પર તો ભિન્ન હૈ. સ્ત્રી, પુત્ર પરદ્રવ્ય હેં. પર આત્મા હૈ. ઉસકા પરિણામ વહ ભોગતા હૈ. ઇસ આત્મા મેં ઉસકા સાથ કહાં સે આયા ? સમજ મેં આયા ? અરે...! કભી વિચાર નહીં (કિયા). યહ મનુષ્યપના મિલા. ખાના-પીના, ભોગ લેના, કમાના, ધૂલ-પાંચ-પચાસ લાખ ઇકઠા હુઆ, સબ હો ગયા, મરકર જાયે ચાર ગતિ મેં. સમજ મેં આયા ?

યહ આત્મા ચીજ ક્યા હૈ ? આત્મા તો એકત્વ હૈ. યહાં તો એકત્વ (મેં) માત્ર ભોગને કી બાત કી હૈ. વાસ્તવ મેં તો એકત્વ વિકાર સે ભી ભિન્ન અપના સ્વરૂપ સ્વભાવ સે એકત્વ હૈ. સમજ મેં આયા ? પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ સે, પર સે, અપને સ્વભાવ સે એકત્વ હૈ. અન્યત્વ (ભાવના મેં) વિભાવ સે પૃથક્ હૈ, અન્યત્વ હૈ એસા બતાયેંગે. યહ તો વ્યવહાર સે બાત સમજાવી. ઇસ જગત મેં અપના અકેલા આત્મા જૈસા શુભ-અશુભભાવ કરે, એસા શુભાશુભભાવ કા બંધ પડે, એસા શુભઅશુભ સંયોગ મિલે. ઉસકો અકેલા ભોગતા હૈ. કોઈ સાથ દેતા નહીં.

‘યહ સબ અપને સ્વાર્થ કે સગે હેં.’ યે સબ અપની અનુકૂલતા દેખે તબ તક રહે. અનુકૂલતા ન લગે તો ઇસમેં કુછ નહીં, ચલો, ચલો (કરે). મરને દો ઉસે. સમજ મેં આયા ? ક્યા કરે ? કોઈ કરે કેસે ? અપને સ્વરૂપ કે અભાન સે બંધ કિયા ઉસ બંધ કા ફલ અકેલા ભોગે. દૂસરા કરે ક્યા ? સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- યે મૂઢ હૈ ના ! ભાન કહાં હૈ ? વહ જાનતા હૈ કિ, મેરી સ્ત્રી બહુત અચ્છી હૈ, દૂસરે કી ઠીક હૈ. મેરી સ્ત્રી બહુત અચ્છી, મેરા પુત્ર બહુત અચ્છા એસા મૂઢ અનાદિ સે કરતા આયા હૈ. ભાન કહાં હૈ ઉસકો કિ મેં ક્યા હૂં ઔર પર ક્યા હૈ ?

‘સીતાજી’ ‘લક્ષ્મણ’ કો લેને ગયે. વહાં તો બહુત પ્રીતિ થી ના ? ‘લક્ષ્મણ’ ઔર ‘સીતા’. ‘રાવણ’ નરક મેં ગયે ના ? ‘રાવણ’ ઔર ‘લક્ષ્મણ’ નરક મેં હેં. ‘સીતાજી’ દેવલોક મેં હેં. સોલહવેં સ્વર્ગ મેં હેં. અરે..રે..! ‘લક્ષ્મણજી’ હમારી બહુત સેવા કરતે થે. ‘રામચંદ્ર’, ‘લક્ષ્મણ’ ઔર ‘સીતા’ વનવાસ મેં ગયે થે ? ‘સીતાજી’ ઔર ‘રામ’ સાથ મેં ચલતે થે. ચલતે-ચલતે રુક જાયે વહાં ‘લક્ષ્મણજી’ જંગલમેં સે ફૂલ-ફૂલ લે આયે. ભૈયા ! આપ બૈઠિયે. એસા કરતે હેં, એસી સેવ કરતે હેં. નરક મેં ગયે હેં. વાસુદેવ થે, મહાપાપ કિયા. અકેલે (ગયે). ‘સીતાજી’ લગા અરે..! યે નરક મેં (હૈ). વહાં ગયે. શરીર કો ઉઠાયા તો મહાદુઃખ (પાયા). સમજે ? અરે..! દેવ ! હમારે કર્મ હમ ભોગતે હેં, તુમ ચલે જાઓ. હમ વહાં સે નિકલ નહીં સકતે, ક્યા કરે ? ‘સીતાજી’ સોલહવેં સ્વર્ગ મેં દેવ (હુએ હેં). વહાં સે ગયે. ‘લક્ષ્મણજી’ કો નરક કી પીડા.. ઓ..હો...! શરીર કો ઉઠાયા તો ઉઠે નહીં, ટુકડા હો જાયે. પીડા.. પીડા.. પીડા.. ‘લક્ષ્મણ’ કહતે હેં, હે દેવ ! તુમ તુમહારે સ્થાન મેં જાઓ. હમારે કર્મ હમ અકેલે ભોગતે હેં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? ‘રાવણ’ ભવિષ્ય મેં તીર્થંકર હોનેવાલે હેં. ‘સીતાજી’ ઉનકે ગણધર હોનેવાલે હેં. વર્તમાન મેં ‘સીતાજી’ સ્વર્ગ મેં, ‘રાવણ’ નર્ક મેં. યે પરિણામ કી વિચિત્રતા ! ‘લક્ષ્મણ’ ભી આખિર મેં તીર્થંકર હોનેવાલે હેં. સમજ મેં આયા ? ઓ..હો..હો....!

કહતે હેં, અપના સ્વરૂપ ભૂલકર જિતના વિકાર હુઆ, ઉસ વિકાર કા બંધ હુઆ, બંધ કે સંયોગ મેં અપને અકેલે આત્મા ને ભોગા. કિસી કા સહારા કુછ હૈ નહીં. ‘અપને સ્વાર્થ કે સગે હેં.’ સમજ મેં આયા ? ‘સબ સ્વાર્થ કે સગે હેં.’ વહ ભી સ્વાર્થ કા સગા હૈ ઔર તુ ભી સ્વાર્થ કા સગા હૈ. તેરા સ્વાર્થ થા તબ તક તુને કિયા, ઉસકા સ્વાર્થ સધતા હૈ તબ તક વહ કરતા હૈ. સબ અપને-અપને કારણ સે હૈ.

‘જીવ કા સદા અપને સ્વરૂપ સે અપના એકત્વ...’ દેખો ! અપને સ્વભાવ સે આત્મા એકત્વ હૈ. વિકાર ઔર પર સે તો આત્મા પૃથક્ હી હૈ. અભી. કહાં બૈઠે ?

ભગવાન ચૈતન્યજ્યોત. ‘તં ઇયત્તવિહત્તં દાણં અપ્પણો સવિહવેણ।’ ‘કુંદકુંદાર્યાદિવ’ કહા હૈ ના ? અરે...! જીવો ! તુમ તુમ્હારા સ્વભાવ, શુદ્ધ આનંદ, જ્ઞાન સ્વભાવ સે એકત્વ હૈ ઔર પુણ્ય-પાપ, શરીર સે પૃથક્ હૈ, ઐસા બાત તુમ કો કહૂંગા. આહા..હા...! દ્વિગંબર સંત ‘કુંદકુંદાર્યા’ મહારાજ સંવત ૪૯ મેં હુએ. ભગવાન કે પાસ ગયે ઔર આકર કહતે હૈં, અહો...! જીવો ! ‘તં ઇયત્તવિહત્તં દાણં અપ્પણો સવિહવેણ।’ અપના નિજ વૈભવ સે, અપને અંતર નિજ બોધ સે મેં અપના એકત્વ સ્વભાવ, પરમ શુદ્ધ સ્વભાવ સે આત્મા એકત્વ હૈ ઔર વિકાર, પુણ્ય-પાપ, શરીર, કર્મ સે આત્મા પૃથક્ હૈ, વહી બતાઉંગા. વહ કભી સુના નહીં. અનંતકાલ મેં વહ બાત તુને સુની નહીં ઔર ઐસા અનંતકાલ મેં એક સમય ભી તુને ભેદજ્ઞાન ક્રિયા નહીં. ભૈયા ! કેસા ધ્યાન કરના ?

અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ, અપના આત્મા, અપના આત્મા, નિજ-અપના જ્ઞાન, દર્શન, અનંત ગુણ સ્વભાવ સે એકત્વ હૈ, અભેદ હૈ. અપને અનંત ગુણ સે આત્મા-ગુણી અભેદ હૈ. સમજ મેં આયા ? ઔર પુણ્ય-પાપ, શુભ-અશુભભાવ, શરીર, કર્મ સે ભગવાનઆત્મા પૃથક્ નામ ભિન્ન હૈ. ઐસી અંતર મેં એકાગ્રતા કરના ઉસકા નામ શાંતિ ઔર ધર્મ હૈ. આહા..હા...! કભી ભેદજ્ઞાન ક્રિયા નહીં. મેં પુણ્ય-પાપ સે ભિન્ન, મેરે સ્વભાવ સે અભિન્ન, શરીર સે ભિન્ન, મેરે આત્મદર્શન સે મેં અભિન્ન (હૂં), ઐસા સ્વ-પર કા વિવેક કભી ક્રિયા નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘જીવ કા સદા અપને સ્વરૂપ સે એકત્વ ઔર પર સે વિભક્તપના હૈ; ઇસલિયે વહ સ્વયં હી અપના હિત અથવા અહિત કર સકતા હૈ...’ અપના અહિત ઔર હિત અપને સે હોતા હૈ, પર સે હિત-અહિત કભી હોતા નહીં. શરીર સે નહીં, કર્મ સે નહીં, પર સે હિત-અહિત કભી હોતા નહીં. અપને અભાન સે અહિત ઔર અપને ભાન સે હિત (હોતા હૈ). સમજ મેં આયા ? ‘પર કા કુછ નહીં કર સકતા...’ પર કા હિત-અહિત કર સકતા નહીં. ‘ઇસલિયે જીવ જો ભી શુભ યા અશુભ ભાવ કરતા હૈ ઉનકા ફલ (આકુલતા) વહ સ્વયં અકેલા હી ભોગતા હૈ,...’ યહાં તો કહતે હૈં કિ, શુભકર્મ કા ફલ ભી આકુલતા ઔર અશુભકર્મ કા ફલ ભી આકુલતા હૈ. પુણ્ય કરે તો ભી ઉસકે ફલ મેં પૈસા-ધૂલ મિલ, સ્વર્ગ મિલે તો ભી વહાં આકુલતા હૈ.

સુખ કહાં ધૂલ મેં હૈ ? દો-પાંચ-પચીસ લાખ મિલે ઉસમેં સુખ હૈ કિ નહીં ? કલ્પના કરતા હૈ, મૂઢ ! સુખ વહાં કહાં સે આયા ? પૈસે મેં સુખ કહાં ? વહ તો જડ હૈ ઔર પૂર્વ કે શુભકર્મ કા ફલ હૈ. ઉસ પર લક્ષ્ય કરતા હૈ વહ તો આકુલતા હૈ. સમજ મેં આયા ? અપના આનંદમૂર્તિ ભગવાન, ઉસકા કભી લક્ષ્ય કિયા નહીં તો ઉસે અકેલી આકુલતા હી ભોગની પડી.

મુમુક્ષુ :- આકુળતા-આકુલતા મેં ફર્ક હૈ ?

ઉત્તર :- આકુલતા આકુલતા એક જાતિ કી હૈ, કોઈ તીવ્ર-મંદ હો ઉસમેં ક્યા હૈ ? વહ ભી અગ્નિ હૈ. કોઈ જવાલા અધિક જલતી હૈ, કોઈ થોડી જલતી હૈ.

‘ઉસમેં અન્ય કોઈ-સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્રાદિ સહાયક નહીં હો સકતે, ક્યોંકિ વે સબ પર પદાર્થ હેં ઔર વે સબ પદાર્થ જીવ કો શેયમાત્ર હૈ,...’ વાસ્તવ મેં તો ભગવાનઆત્મા અપને જ્ઞાતા-દષ્ટા સ્વભાવ કી દષ્ટિ મેં પુણ્ય-પાપ ઔર શરીર, વાણી, સ્ત્રી, કુટુંબ સબ જ્ઞાન કે શેય હેં, જાનને કી ચીજ હૈ, અપની ચીજ નહીં. સમજ મેં આયા ? એકસૌ મકાન હો, મકાન, એક શેરી મેં.. શેરી કહતે હેં ? ક્યા કહતે હેં ? ગલી (મેં) સૌ મકાન હૈ. દેખનેવાલા દેખે કિ સૌ મકાન હૈ. લેકિન જહાં ઉસકા રહને કા મકાન હૈ (ઉસે દેખતા હૈ તો લગતા હૈ), યહ મેરા. લેકિન કહાં સે આ ગયા તેરા ? વાસ્તવ મેં તો સૌ મકાન હેં (ઉન્હેં) આત્મા દેખતા હૈ કિ યે સૌ હેં, બસ ! મેં જાનનેવાલા હૂં. જાનનેવાલે કે છોડકર, યહ મેરા (ઐસા એકત્વ કરતા હૈ). લેકિન તેરા કહાં સે આયા ? વહ તો જાનને કી ચીજ આવી. જૈસે ૮૮ મકાન હૈ વૈસા વહ મકાન હૈ.

મુમુક્ષુ :- .. તિજોરી...

ઉત્તર :- તિજોરી કિસકે બાપ કી ? તિજોરી જડ હૈ, પૈસા પર હૈ. આહા..હા..!

મુમુક્ષુ :- .. નામ...

ઉત્તર :- નામ તો જડ કા નામ હૈ, આત્મા કા નામ વહાં હૈ ? વહ તો પરમાણુ કા અક્ષર હૈ, વહ ભી જ્ઞાન કા શેય હૈ. ઓ..ઈ..! ૨૨ મજલે કો કરનેવાલા. વહ તો જડ હૈ. તેરા કહાં સે આયા ? યહ જ્ઞાન જાનતા હૈ. જૈસે સારી દુનિયા, ‘મુંબઈ’ દેખતા હૈ, જ્ઞાન મેં પૂરા ‘મુંબઈ’ દિખતા હૈ કિ નહીં ? વૈસે ‘મુંબઈ’ કા વહ મકાન

જિસમેં રહતા હૈ વહ ભી દેખને કી ચીજ હુઈ. મેરી કહાં સે આઈ ?

મુમુક્ષુ :- વહાં તો સોતા હૈ.

ઉત્તર :- સોતા કહાં હૈ ? સો સકતા નહીં. અપને ક્ષેત્ર મેં હૈ, પરક્ષેત્ર મેં તો જાતા નહીં. આહા..હા...! ૫૦ લડકે હો, ૫૦ લડકે. દેખે. ઉસકા જહાં દેખે તો (લગે) યહ મેરા. લેકિન મેરા કહાં સે આયા ? વહ તો જ્ઞાન મેં જોય હૈ. ઉસકા આત્મા ઔર જડ કા શરીર. ઇસકા કહાં હૈ ? આત્મા કા હૈ ? ભાઈ ! કપડા દેખે, ઉસકે જૈસા કપડા દેખે. કપડા તો સૌ, પચાસ, પાંચસૌ પડે હૈં. યે કપડા મેરા. યે મેરી ધોતી આયા કહાં સે ? સમજ મેં આયા ? સ્ત્રી કી પહનને કી સાડી. ૫૦ (સાડી) હો. યે મેરી, યે મેરી.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- લેકિન હૈ તો કિસી કી ચીજ હૈ, અપની તો હૈ નહીં. હૈ તો પર, મેરા કહાં સે આયા ? ઐસે શરીર. સબ કા શરીર દેખતા હૈ, વૈસે યહ શરીર દેખતા હૈ. (દૂસરે) શરીર, શરીર, શરીર હૈ વૈસા યહ શરીર હૈ. ઇસે દેખતા હૈ, આત્મા દેખતા હૈ કિ યહ હૈ, યહ હૈ. ઉસમેં યહ શરીર મેરા આયા કહાં સે ? યહાં તો ઐસા કહતે હૈં. સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- કહાં જાયે ? અપને સ્વરૂપ કી દષ્ટિ કરે ઔર અપને મેં એકાગ્રતા હો વહ કરના હૈ, દૂસરા ક્યા કરના હૈ ? કર ક્યા સકતા હૈ ? પર કા ક્યા કર સકતા હૈ ? વ્યાપાર-ધંધે કી ક્રિયા તો પર હૈ, જડ હૈ. દુકાન પર બૈઠકર દુકાન કી વ્યવસ્થા ચલા સકતા હૈ ? નૌકરચાકર તો પરપદાર્થ હૈ. કપડે, ગહને પર હૈં. પર કી અવસ્થા પર સે હોતી હૈ, ક્યા આત્મા સે હોતી હૈ ? બહુત સયાના આદમી હો, હોશિયાર (હો તો) દુકાન કી લગામ હાથ મેં રખતા હૈ. હમારી લગામ (હૈ). ધૂલ મેં નહીં હૈ. લગામ કા અર્થ તેરી મમતા. પર ચીજ કહાં તેરે મેં ઘૂસ ગઈ હૈ ? પર ચીજ મેં તુમ ક્યા કર સકતે હો ? સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! ‘સબ પદાર્થ જીવ કો જોયમાત્ર હૈ,...’ ઉસકા અર્થ આયા, હાં !

‘ઇસલિયે વે વાસ્તવ મેં જીવ કે સગે-સમ્બન્ધી હૈ હી નહીં;...’ સ્ત્રી ભી જ્ઞાન કા (જોય હૈ). આત્મા જ્ઞાન હૈ, વહ જોય હૈ-જાનનેલાયક હૈ. જાનનેલાયકમેં સે અધિકપના કહાં સે આયા ? દૂસરા કહાં સે આયા કિ, વહ મેરા ? વહ તેરા ભ્રમ હૈ, ઐસા કહતે હેં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા..! ‘તથાપિ અજ્ઞાની જીવ ઉન્હેં અપના માનકર દુઃખી હોતા હૈ. પર કે દ્વારા અપના ભલા-બૂરા હોના માનકર...’ પર કે દ્વારા અપના ભલા-બૂરા માનકર. ઉસકે દ્વારા મેરા ખરાબ હો ગયા, ઉસકે દ્વારા મેરા ભલા હુઆ. વહ તો રાગ-દ્વેષ હુઆ, રાગ-દ્વેષ ક્રિયા, દૂસરા તો કુછ હુઆ નહીં.

‘પર કે દ્વારા અપના ભલા-બૂરા હોના માનકર પર કે સાથ કર્તૃત્વ-મમત્વ કા અધિકાર માના હૈ;...’ મેં પર કા અધિકાર કરનેવાલા ઔર વહ મેરા. મેં કરનેવાલા ઔર વહ મેરા. ઐસે કર્તા (ઔર) મમતા કરતા હૈ, દૂસરી તો કુછ હૈ નહીં. આહા..હા..! ‘વહ અપની ભૂલ સે અકેલા દુઃખી હોતા હૈ.’ અપના સ્વરૂપ જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન, સચ્ચિદાનંદ ચૈતન્ય ચમત્કાર (હૈ). ચૈતન્ય ચમત્કાર સબ ચીજ કો જાને. કોઈ ચીજ કો જાને બિના રહે નહીં. સબકો જાને ઐસા સ્વભાવ (હૈ), ઉસમેં વહ ચીજ મેરી, ઐસા કહાં સે લાયા ? વહાં ઐસા કહતે હેં. સમજ મેં આયા ? જ્ઞાની કો ઐસી ચીજ દિખતી હૈ, ઉનકો સ્ત્રી ભી હોતી હૈ, અંતર મેં જાનતે હેં કિ, વહ મેરી ચીજ હૈ નહીં. બિલકુલ મેરી ચીજ નહીં. માત્ર થોડા આસક્તિ કા રાગ હૈ તો લક્ષ્ય જાતા હૈ તો સમજતે હેં કિ, વહ રાગ ભી પાપ હૈ. સમજ મેં આયા ?

સંસાર મેં રહનેપર ભી સમ્યગ્દષ્ટિ જ્ઞાની ધર્મી ૮૬-૮૬ હજાર સ્ત્રી કે વૃંદ મેં હો. (ફિર ભી જાનતે હેં કિ), હમારા કોઈ નહીં. હમારા હૈ વહ હમારે પાસ હૈ. હમસે દૂર હૈ વહ ચીજ હમારી નહીં ઔર હમ ઇસ દૂર ચીજ મેં કભી આયે નહીં. આહા..હા..! ઇસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હૈ. ભૈયા ! આહા..હા..! ઓ..હો..! આપકે પાસ તો મોટર હૈ. ઇસમેં ‘મોટર’ શબ્દ આયા થા. લેકિન ઉન દિનોં મેં મોટર નહીં થી. ઇસ ઓર મોટરગાડી હૈ, ધૂલ મેં ભી મોટરગાડી નહીં. પહલે હાથી થે. હાથી, અશ્વ-ઘોડા. ભગવાન ! વહ તો પરદ્રવ્ય હૈ ના ! પ્રભુ ! વહ તો પર આત્મા હૈ, શરીર જડ હૈ, ઉસમેં તેરા કહાં સે આયા ? તેરી છાપ પડી હૈ ? ઇસમેં રજીસ્ટર મારા હૈ ? તેરી હો તો તુજ સે દૂર ક્યોં જાયે ? તેરી હો તો તુજ સે દૂર ન જાયે. તેરા હૈ

વહ તુજ સે દૂર નહીં હૈ, વહ આત્મા કા આનંદ, જ્ઞાન આત્મા મેં હૈ, વહ તુજ સે દૂર નહીં. માલૂમ નહીં, માલૂમ નહીં.

‘સંસાર મેં ઔર મોક્ષ મેં યહ જીવ અકેલા હી હૈ-ઐસા જાનકર...’ એકત્વ (ભાવના) હૈ ના ? ઉસ અપેક્ષા સે લેતે હૈં. ‘સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ નિજ શુદ્ધાત્મા કે સાથ હી સદૈવ અપના એકત્વ માનકર...’ અપને શુદ્ધાત્મા કે સાથ હી સદૈવ એકત્વ માનકર ‘અપની નિશ્ચયપરિણતિ દ્વારા...’ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદમૂર્તિ મેં હું, પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ ભી મેરા નહીં. હોતા હૈ, આસક્તિ હૈ, દોષ હૈ. દોષ મેરી નિર્દોષ દશા સે ભિન્ન હૈ. ઐસે અપને શુદ્ધ સ્વભાવ કી એકત્વ પરિણતિ-પર્યાય કે દ્વારા ‘શુદ્ધ એકત્વ કી વૃદ્ધિ કરતા હૈ, યહ એકત્વ ભાવના હૈ.’ ઉસકા નામ ભગવાન એકત્વ ભાવના કહતે હૈં

૫-અન્યત્વ ભાવના

જલ-પય જ્યોં જિય-તન મેલા, પૈ ભિન્ન ભિન્ન નહિં ભેલા;
તો પ્રગટ જુદે ધન-ધામા, ક્યોં હૈ ઇક મિલિ સુત-રામા. ૭.

અન્વયાર્થ :- (જિયન્તન) જીવ અને શરીર (જલ-પય જ્યોં) પાણી અને દૂધની જેમ (મેલા) મળેલા છે (પૈ) તોપણ (ભેલા) ભેગાં-એકરૂપ (નહિં) નથી, (ભિન્ન ભિન્ન) જુદાં-જુદાં છે; (તો) તો પછી (પ્રગટ) બહારમાં પ્રગટરૂપથી (જુદે) જુદાં દેખાય છે એવા (ધન) લક્ષ્મી, (ધામા) મકાન, (સુત) પુત્ર અને (રામા) સ્ત્રી વગેરે (મિલિ) મળીને (ઇક) એક (ક્યોં) કેમ (હૈ) હોઈ શકે?

ભાવાર્થ :- જેમ દૂધ અને પાણી એક આકાશ-ક્ષેત્ર મળેલા છે પરંતુ પોતપોતાના ગુણ વગેરેની અપેક્ષાએ બન્ને તદ્દન જુદાં જુદાં છે, તેમ આ જીવ અને શરીર પણ મળેલાં દેખાય છે તોપણ તે બન્ને પોતપોતાના સ્વરૂપાદિની અપેક્ષાએ (સ્વદ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવથી) તદ્દન જુદાં જુદાં છે-કદી એક થતાં નથી. જીવ અને શરીર પણ જ્યાં જુદાં-જુદાં છે તો પછી પ્રગટ જુદાં દેખાતાં એવાં ધન, મકાન, બાગ-બગીચા, પુત્ર-પુત્રી અને સ્ત્રી, ગાડી, મોટર વગેરે પોતાની સાથે એક કેવી રીતે હોય ? એટલે

કે પુત્ર, સ્ત્રી વગેરે કોઈપણ વસ્તુ પોતાની નથી. એમ સર્વ પર પદાર્થોને પોતાનાથી ભિન્ન જાણી સ્વસન્મુખતાપૂર્વક સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ વીતરાગતાની વૃદ્ધિ કરે છે તે અન્યત્વ ભાવના છે.

અબ અન્યત્વ ભાવના.

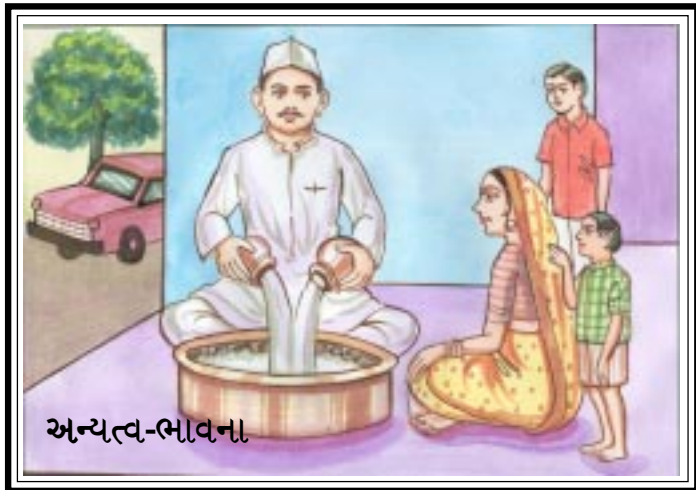
જલ-પય જ્યોં જિય-તન મેલા, પૈ ભિન્ન ભિન્ન નહિં ભેલા;

તો પ્રગટ જુદે ધન-ધામા, ક્યોં હૈં ઇક મિલિ સુત-રામા. ૭.

આહા..હા..! દેખો ! ચિત્ર ભી હૈ, હાં ! ચિત્ર મેં હૈ દેખો ! પાની ઔર પય. ‘જીવ ઔર શરીર પાની ઔર દૂધી કી ભાંતિ મિલે હુએ હૈં...’ પાની-જલ ઔર દૂધ. જલ, જલ (હૈ) દૂધ, દૂધ (હૈ). વૈસે યહ શરીર શરીર (હૈ) ઔર આત્મા આત્મા (હૈ). દોનોં ભિન્ન ચીજ હૈં. એક ક્ષેત્ર મેં રહનેવાલી હૈં, પરંતુ ભિન્ન હૈં. જન્મ કે સાથ ઉત્પન્ન હુઆ, આત્મા આયા ઔર સાથ મેં શરીર આયા વહ ભી ભિન્ન હૈ. કહતે હૈં કિ, અપને સે ભિન્ન ચીજ તો બિલકુલ ભિન્ન હી હૈ. આહા..હા..!

‘જીવ ઔર શરીર (જલ-પય જ્યોં) પાની ઔર દૂધ કી ભાંતિ મિલે હુએ હૈં તથાપિ એકરૂપ નહીં હૈં...’ સમજે ? એકમેક નહીં હૈં, એક નહીં હૈ. ‘(ભિન્ન-ભિન્ન) પૃથક્-પૃથક્ હૈં...’ અન્યત્વ ભાવના

હૈ, અન્યત્વ. પહલે એકત્વ થી, યહ અન્યત્વ હૈ. સ્વભાવ સે એકત્વ હૈ, વિભાવ સે પૃથક્ ભિન્ન હૈ. સમજ મેં આયા ? ‘તો ફિર જો બાહ્ય મેં પ્રગટરૂપ સે ભિન્ન પૃથક્ દિખાઈ દેતે હૈં...’ પ્રગટરૂપ દિખાઈ દેતા હૈ, યે સ્ત્રી, કુટુંબ, પૈસા, પરિવાર, ધૂલ

અન્યત્વ-ભાવના

બાહર સે દિખતે હેં. જલ ઔર દૂધ કી ભાંતિ, યહ (શરીર) ભિન્ન હે. યહ મિટ્ટી હે, ધૂલ-મિટ્ટી. ભગવાન અરૂપી ચૈતન્યઘન, આત્મા અરૂપી જ્ઞાનઘન, કંદ, અરૂપી ચૈતન્યમૂર્તિ હે. અરૂપી સ્ફટિક ચૈતન્યરત્ન. યે રૂપી, જડ, મિટ્ટી, ધૂલ (હે). દોનોં એક જગહ પર હે ફિર ભી ભિન્ન ચીજ હેં. પ્રગટ બાહ્ય મેં, પ્રગટ દિખનેવાલા (ભિન્ન હે).

‘લક્ષ્મી, (ધામા)...’ ધામ.. ધામ. ‘મકાન, પુત્ર...’ દેખો ઉસમેં (દિખાયા) હે, હાં ! દેખો ! સ્ત્રી ઔર એક ઓર પુત્ર કો ખડા રખા હે. ધામ-મકાન. સમજે ? ‘મકાન, પુત્ર ઔર (રામા)...’ રામ કી રામા-સ્ત્રી. સ્ત્રી પ્રગટ-પ્રત્યક્ષ ભિન્ન હે, તેરી કહાં સે આ ગઈ ? ક્યા કરેં ? યે તો ફકીર હો જાયે તો ઐસા હો. ક્યા કહતે હેં ? ‘સ્ત્રી આદિ મિલકર એક કેસે હો સકતે હેં ?’ જબ યે જલ ઔર દૂધ કી ભાંતિ શરીર ઔર ભગવાનઆત્મા દોનોં ભિન્ન હેં, બિલકુલ નિરાલા, બિલકુલ નિરાલા. જૈસે એક હીરા એક ડિબ્બી મેં રખા હો તો ડિબ્બી ઔર હીરા ભિન્ન હેં. (વૈસે) યહ (શરીર) ડિબ્બી-ધૂલ હે. ઉસમેં હીરા-ભગવાન ચૈતન્ય પડા હે, અરૂપી ભિન્ન હે. ડિબ્બી મેં જબ ડિબ્બી ઔર હીરા ભિન્ન હે, તો બાહર કી ચીજ તો ભિન્ન હી હે. કોઈ કહતા થા, ઐસા તો ફકીર હો જાયે તો હો. ફકીર હી હે, ઐસા યહાં તો કહતે હેં.

અન્યત્વ હે. આત્મા અપને સ્વરૂપ સે એકત્વ હે ઔર ઉસકે સ્વભાવ સે અન્યત્વ હે, અનેરા હી હે. આત્મા સે રાગ-દ્વેષ, શરીર, કર્મ અનેરે હી હેં. હે હી અનેરે. આહા...હા...! માન્યતા કી ખબર નહીં. શ્રદ્ધા ક્યા હે ? સમજ મેં આયા ? ધર્મ કરો. ક્યા ધર્મ કરે ? ચીજ ક્યા હે સમજે બિના ક્યા કરના ? મેં આત્મા આત્મરામ નિજાનંદ પ્રભુ અપને શુદ્ધ સ્વભાવ સે એકત્વ હૂં ઔર વિકાર કા ભાવ, પુણ્ય-પાપ આદિ સે મેં ભિન્ન હૂં. ઐસા અંતર મેં નિર્ણય કિયે બિના સ્વભાવ કી એકતા કભી હોતી નહીં ઔર એકતા બિના કભી ધર્મ હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘જિસપ્રકાર દૂધ ઔર પાની આકાશ-ક્ષેત્ર મેં મિલે હુએ હેં,...’ આકાશ કા એક ક્ષેત્ર હે ના ? ‘પરન્તુ અપને-અપને ગુણ આદિ કી અપેક્ષા સે દોનોં બિલકુલ ભિન્ન-ભિન્ન હેં;...’ જલ ભિન્ન હે, દૂધ ભિન્ન હે. ‘ઉસીપ્રકાર યહ જીવ ઔર શરીર ભી

મિલે હુએ-એકાકાર દિખાઈ દેતે હેં તથાપિ વે દોનોં અપને-અપને સ્વરૂપાદિ કી અપેક્ષા સે...’ ભિન્ન હેં. ક્યોંકિ અપના આત્મા અપને દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ મેં હે, શરીર કા દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ મેં હે નહીં. યે ક્યા ? અપના આત્મા, અપના દ્રવ્ય નામ વસ્તુ, ગુણ-પર્યાય-શક્તિ ઔર અવસ્થા કા પિંડ ભિન્ન હે. ઉસકી અવગાહન-ચૌડાઈ શરીર સે ભિન્ન હે. અપની સ્વદશા ભિન્ન હે. સ્વ ત્રિકાલી શક્તિ ભિન્ન હે. અપને દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ મેં આત્મા હે, પરદ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ મેં આત્મા નહીં હે. ઔર પર દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ મેં આત્મા ઉસમેં નહીં હે. આહા...હા...! સમજ મેં આયા ?

ઇસ અંગૂઠી મેં યહ અંગૂલી નહીં હે. યહ અંગૂલી પદાર્થ હે, ઉસકા ઇતના ક્ષેત્ર હે. ઉસકી યહ વર્તમાન અવસ્થા હે. ઉસકી ઇતની શક્તિ હે. ઇસ અંગૂલી મેં યહ (અંગૂઠી) નહીં ઔર (અંગૂઠી મેં અંગૂલી) નહીં. ઐસે આત્મા મેં દેહ નહીં ઔર દેહ મેં આત્મા નહીં. કબ ? અભી. અરે...! એકમેક ઐસા માન રખા હે ના !

મુમુક્ષુ :- ઐસા વિચાર કરને કી આદત હી નહીં હે.

ઉત્તર :- આદત નહીં હે, અનાદિ કી અજ્ઞાન કી આદત હો ગઈ હે. મનુષ્યપને જન્મ લિયા, ખાના-પીના, કમાના, ભોગ કરના ઔર મર જાના. જાઓ, ચૌરાસી મેં. આહા...હા...!

ભાઈ ! યહાં તો ‘દૌલતરામજી’ ‘છહ ઢાલા’ (મેં) કહતે હેં, તેરા સ્વદ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ પર સે બિલકુલ ભિન્ન હે ઔર ઉસકા-પરમાણુ કા દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ (ભિન્ન હે). યહ રજકણ-પરમાણુ દ્રવ્ય હે. ઉસમેં વર્ણ, ગંધ ગુણ હેં. ઉસકી અવસ્થા હે, ઉસકી ચૌડાઈ હે વહ ઉસકા ક્ષેત્ર હે. (દોનોં) કભી એક નહીં હોતે. જબ જીવ ઔર શરીર ભી પૃથક્-પૃથક્ હે, ‘તો ફિર પ્રગટરૂપ સે ભિન્ન દિખાઈ દેનેવાલે ઐસે મોટરગાડી,...’ આપકી ડાલી હે, લો ! એ..ઇ..! ઉસકે લડકે કે પાસ લાખ રૂપયે કી મોટર હે. ક્યા કહતે હેં મોટર કો ? શેવરલેટ. અપને કો તો નામ ભી નહીં આતા. ઉસ દિન સામને આયા થા ના ? ‘ભિવંડી.. ભિવંડી’ ! લાખ રૂપયે કી મોટર લેકર આયા થા. વહાં દૂસરા ભી એક મોટર લેકર આયા થા. દો આદમી લાખ રૂપયે કી મોટર લેકર આયે થે. એક કહે, મેરી ગાડી મેં બૈઠિયે, દૂસરા કહે, મેરી ગાડી મેં બૈઠિયે. યે બૈઠ ગયે, સુન ના ! આહા...હા...! મોટરકાર જડ કી પર્યાય હે. ધન ધૂલ હે, મકાન ધૂલ કા

ઢિગલા છે.

‘બાગ (બગીચા) પુત્ર-પુત્રી, સ્ત્રી આદિ અપને સાથ કૈસે એકમેક હો સકતે હૈં ? અર્થાત્ સ્ત્રી-પુત્રાદિ કોઈ ભી પરવસ્તુ અપની નહીં છે – ઇસપ્રકાર સર્વ પદાર્થો કો અપને સે ભિન્ન જાનકર,...’ ભગવાનઆત્મા મૈં વસ્તુ શુદ્ધ અનંત ગુણ કા પિંડ હૂં. ઐસી દષ્ટિ સ્વસન્મુખ કરકે શ્રદ્ધા-જ્ઞાન કરના ઉસકા નામ ધર્મ કહને મૈં આતા છે. ‘સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ વીતરાગતા કી વૃદ્ધિ કરતા છે,...’ અંતર મૈં એકાગ્ર હો, પર સે પૃથક્ કરકે તો શાંતિ કી વૃદ્ધિ હોતી છે ઓર અશાંતિ કા નાશ હોતા છે. ઇસ ભાવના કા યહ ફલ છે. (વિશેષ કહૈંગે...) (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

